

การสื่อสารในกระบวนการค้นหาคำใหม่ส่งเสริมภูมิปัญญาชาวพื้นเมือง ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภาคใต้ ประเทศไทย

อาชารินทร์ แป้นสุข¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่องการสื่อสารในกระบวนการค้นหาคำใหม่ส่งเสริมภูมิปัญญาชาวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภาคใต้ ประเทศไทย การวิจัยแบบผสมระหว่างวิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างพื้นที่ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบประกอบด้วย 3 จังหวัด 13 อำเภอ ได้แก่ จังหวัดพัทลุง ในเขตอำเภอเมืองพัทลุง อำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน และอำเภอควนขนุน, จังหวัดสงขลา อำเภอระโนด อำเภอสตงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสิงหนคร อำเภอเมืองสงขลา อำเภอควนเนียง อำเภอหาดใหญ่ และจังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอชะอวด คือ ปราชญ์เกษตรกร อำเภอละ 1 คน เป็นจำนวน 13 คน และ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการท้องถิ่นและการสื่อสารหรือองค์การท้องถิ่นและการสื่อสาร จากภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องจำนวนทั้งสิ้น 17 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาชาวที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นแตกต่างจากอดีตค่อนข้างมาก ภูมิปัญญาดั้งเดิมได้เลือนหายไปและเปลี่ยนแปลงไป ภูมิปัญญาพันธุ์ข้าว, ภูมิปัญญาการเพาะปลูก และการเก็บเกี่ยว, ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้, ภูมิปัญญาโรคและศัตรูข้าว, ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าวและภูมิปัญญาพิธีกรรมนั้นลดความสำคัญลงไปอย่างมาก หรือไม่มีการกระทำพิธีกรรมเลย แต่อย่างไรก็ดี ก็มีความพยายามรักษา ภูมิปัญญาเกี่ยวกับข้าวไว้ในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมมือกับภาคประชาชน 2) การสื่อสารกระบวนการค้นหาคำ 11 เชือก อันประกอบด้วย ทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียว, ทฤษฎีหลักการสื่อสารสองทาง, ทฤษฎีตารางสามชั้นสามแนวของการสื่อสารเชิงบวก, ทฤษฎีสารเวลา, ทฤษฎีหลักห้าประการ ของวารสารศาสตร์แนวอนาคต, ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ทั้งหกของสื่อมวลชนที่มีคุณค่า, ทฤษฎีตัวเอสเจ็ดตัวว่าด้วยความต้องการพื้นฐาน

¹ ป.รต. (นิเทศศาสตรบัณฑิต) วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อีเมล Acharin204@hotmail.com

ของมนุษย์,ทฤษฎีแปดขั้นตอนของการสื่อสารองค์กรเชิงบูรณาการ, ทฤษฎีใหม่ ส่วนผสมการตลาด 9 P,ทฤษฎีสิบกลุ่มประเภททางสังคมของผู้รับสารเป้าหมาย และทฤษฎีหลัก 11 ประการ ของการสื่อสารองค์กร สามารถส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน เมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ในอนาคต

คำสำคัญ: 1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเมือง 2. การสื่อสาร 3. กระบวนการต้นขาง 11 เชือก 4. ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

The New Paradigm of Communication to Promote the Wisdom of Indigenous Rice in the Area of the Songkhla Lake Basin, the Southern Region of Thailand

Archarin Pansuk²

Abstract

This research on the new paradigm of communication to promote the wisdom of indigenous rice in the area of the Songkhla Lake Basin, the southern region of Thailand used a mixed-methods design, combining in-depth interview and the Delphi method. Sample areas of the Songkhla Lake Basin comprised 13 districts in 3 provinces: Amphoe Mueang Phatthalung, Amphoe Pak Phayun, Amphoe Bang Kaeo, Amphoe Khao Chaiso and Amphoe Khuan Khanun in Phatthalung Province; Amphoe Ranot, Amphoe Sathing Phra, Amphoe Krasae Sin, Amphoe Singhanakhon, Amphoe Mueang Songkhla, Amphoe Khuan Niang, Amphoe Hat Yai in Songkhla Province; and Amphoe Cha-uat in Nakhon Si Thammarat Province. The samples of this study were divided into: 1) 13 agricultural sages who live in each district of the three provinces and 2) 17 tourism and/or communication academics/experts from the public and private sectors.

The results were as follows. 1) The current rice wisdom was very different from the past. The conventional local rice wisdom dissolved and changed. The wisdom of the breed, cultivation, harvest, tools, diseases and pests, rice products and rituals tremendously lost significance. In some cases, there were no rituals at all. However, attempts at preserving the rice wisdom were made in the form of learning centers that were supported by the

² Ph.D.(Innovative Communications) Innovative and Management College Songkhla Rajabhat University of Thailand E-mail:Acharin204@hotmail.com

government in collaboration with the people sector. 2) The Eleven Elephants Paradigm, which comprised: a) the oneness theory; b) the principle of two-way communication theory; c) the triple matrix of positive communication theory; d) the four kinds of infotimes theory; e) the five principles of future journalism theory; f) the six functions of worthwhile mass communications theory; g) the seven sigma of human needs theory; h) the eight steps of integrated organizational communication theory; i) the nine P's of marketing mix theory; j) the ten social categories of the target audience theory; and k) the eleven principles of corporate communication theory, could develop indigenous rice wisdom promotion in the area of the Songkhla Lake Basin into ecotourism in the future.

Keyword: 1. Local rice wisdom 2. Communication 3. Eleven Elephants Paradigm
4. Songkhla Lake Basin

บทนำ

พันธู์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตามความเป็นหนึ่งเดียว (The Oneness theory) พบว่าข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นพันธู์ข้าวที่หายาก และเป็นสายพันธู์ที่ต้องการอนุรักษ์พันธู์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาก็เป็นหนึ่งเดียวทางกายภาพ (physical oneness) พันธู์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถให้คนทั้งโลกได้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ความเป็นหนึ่งเดียวพันธู์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องตระหนักว่าข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นสายพันธู์ที่ดีที่สุดและเป็นที่ต้องการของโลก เป็นปรัชญาของการผลิตและอนุรักษ์พันธู์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นสำคัญ การส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วยภูมิปัญญาพันธู์ข้าว ภูมิปัญญาการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้ ภูมิปัญญาโรคและศัตรูข้าว ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าว และภูมิปัญญาพิธีกรรม สามารถศึกษาค้นคว้าขยายผลต่อไปได้อย่างตรงเป้าหมาย มีเอกภาพและไม่ออกนอกทิศทาง กับการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาข้าวเพื่อนำไปสู่การสร้างงานสร้างอาชีพที่ พร้อมทั้งกลยุทธ์การสื่อสารควบคู่กับการสื่อสารมวลชนและการสื่อสารข้อมูลระหว่างประเทศ การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทบาทหน้าที่ของสหประชาชาติและองค์กรต่าง ๆ ในระดับโลกเป็นต้น จำเป็นต้องยึดการสื่อสารโดยผลิตข้าวควบคู่กับการส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อยกระดับข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและยังเอื้อต่อการพัฒนา สูการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอนาคต ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพราะการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่นานาประเทศให้ความสำคัญเพื่อการมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยให้ความสำคัญแก่การให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการลดหรือปราศจากผลกระทบ และนักท่องเที่ยวพึงพอใจเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว การศึกษาการสื่อสารในกระบวนทัศน์ใหม่ส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาภาคใต้ ประเทศไทยเพราะประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำมาทำการสร้างยุทธศาสตร์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาผ่านการสื่อสารและการท่องเที่ยว

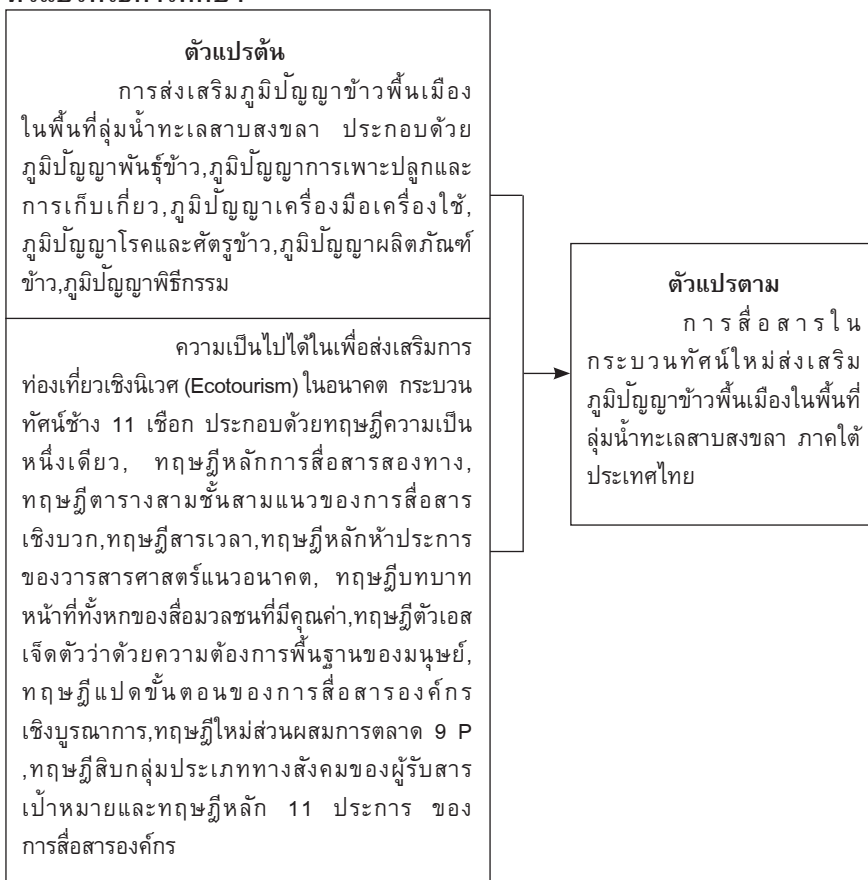
เพื่อต่อยอดสู่วิถีชีวิตอนาคต (Leveraging for Tomorrow) ของความยั่งยืนต่อไป
ของเกษตรกรของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยภูมิปัญญาพันธุ์ข้าว ภูมิปัญญาการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้ ภูมิปัญญาโรคและศัตรูข้าว ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าว และภูมิปัญญาพิธีกรรม

2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการสื่อสารกระบวนทัศน์ช้าง 11 เชือก (Eleven Elephants Paradigm) ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต

ตัวแปรที่ใช้การศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Cheepasop (2012) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ปริมาณอะไมเลสในข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีประกอบด้วยปริมาณวิเคราะห์ปริมาณอะไมเลสในพันธุ์ข้าวพื้นเมือง บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 63 ชนิด จากผลการวิเคราะห์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองทั้งหมดพบว่า ปริมาณความชื้นในข้าวช่อบางกอกจะมีค่าสูงสุด 15.58 % และต่ำสุดในข้าวยาไทร 11.32 % ปริมาณเถ้ามีค่าแตกต่างกันจาก 1.49 % ในข้าวช่อลำเจียกจนถึง 0.69 % ในข้าวเมืองไทรและข้าวสร้อยทอง นอกจากนี้ พบว่าข้าวแมงดาelayจะมีปริมาณไขมันสูงสุด 3.51 % ในขณะที่ข้าวเกาะหมู่จะมีค่าต่ำสุด 1.17 % ปริมาณโปรตีนมีค่าแตกต่างกันจาก 9.06 % ในข้าวรวงโหนดจนถึง 5.25 % ในข้าวหนานหัก โดยมีปริมาณคาร์โบไฮเดรตในช่วงที่สูงสุดเป็น 79.72 % ในข้าวเมืองไทรจนถึงต่ำสุดเป็น 72.57 % ในข้าวช่อแดง เป็นต้น

Chobun (2012) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกล้องและแป้งข้าวกล้องสังขยัตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกล้อง และแป้งข้าวกล้องสังขยัตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสูตรน้ำข้าวกล้องอกขนมจีนและขนมครก และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสู่ชุมชน โดยศึกษาการยืดอายุการเก็บผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกล้องงอก องค์ประกอบทางเคมี กายภาพ ชีวภาพของแป้งข้าวกล้องสังขยัตและยีสและราและสามารถยืดอายุแป้งข้าวกล้องสังขยัต โดยการเก็บในถุงพลาสติกทึบแสง ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนประเมินแสดงความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจ ต่อแม่บ้านของวิสาหกิจชุมชน บ้านเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ บางแก้ว จังหวัดพัทลุง

Pakdeechuan (2002) ได้ศึกษาผลของวิธีการเก็บรักษาต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวสังขยัต ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรนิยมปลูกข้าวสังขยัตเพิ่มขึ้นและในสภาพการเก็บรักษาก็มีเมล็ดข้าวพันธุ์อื่นๆ และสิ่งเจือปนปะปนเกินมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรดังกล่าวเก็บพันธุ์ข้าวทุกพันธุ์ เก็บข้าวเก่าและข้าวใหม่รวมไว้ในยุ้งฉางเดียวกัน รวมทั้งยังนำไปย่น แพนย่างพารา และวัสดุอื่นๆ เก็บไว้ในยุ้งฉางด้วย และสภาพยุ้งฉางมักเป็นโรงเรือนเปิดไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้ จึงส่งผลให้เมล็ดพันธุ์เสื่อมคุณภาพอย่างรวดเร็ว

Limchoowong, S. and Boonnak, C. (2012) ได้ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ โดยกลไกการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมและแก้ไขปัญหารุกลินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียวแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพ ทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural-based Tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural-based Tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

Butsopha (2004) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก พบว่า ชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมีปัจจัยภายในของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เนื่องจากการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความเป็นกันเองของเจ้าของบ้านไม่รู้สึกว่าเป็นคนแปลกหน้าก่อให้เกิดความพึงพอใจ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับการบริการในด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การบริการขั้นพื้นฐานตลอดจนการอำนวยความสะดวกเป็นอย่างมาก และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมในเรื่องราคา และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งปัจจัยทั้งสามส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

Boonnarat (2006) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากจังหวัดภาคกลาง มีเวลาพักผ่อนท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยเฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งจะใช้เวลาพักผ่อนท่องเที่ยว 1-2 วัน มีจำนวนผู้ร่วมเดินทางในการพักผ่อนแต่ละครั้งประมาณ 2-3 คน สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ชอบมากที่สุดคือ ทะเล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดสมุทรสงครามโดยมีบุคคลแนะนำซึ่งเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามโดยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเดินทางพักผ่อนท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกโดยมีผู้ร่วมเดินทาง 2-3 คน มีการใช้จ่ายในการเดินทางพักผ่อนท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 1,001-3,000 บาท ส่วนใหญ่ใช้เวลาพักผ่อนท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม 2-3 วัน

Boonman and Unphim (2006) ได้ศึกษาโครงการความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบเกษตรอินทรีย์ที่จะเป็นอาชีพทางเลือกที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนสำหรับเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์แบบครบวงจร โดยวิธีการผลิตไม่มีความแตกต่างจากการผลิตข้าวหอมมะลิทั่วไป ตั้งแต่การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การจัดการผลผลิต แต่การผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ มีเงื่อนไขที่แตกต่างกันจากการผลิตข้าวหอมมะลิทั่วไป ด้วยเงื่อนไข เช่น ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ปราศจากสารเคมีสังเคราะห์ ในขบวนการผลิตทุกขั้นตอน ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารสังเคราะห์ใดๆ และในแปลงนามีระบบป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์ จากแหล่งอื่นเข้ามาในแปลงนา การป้องกันการปนเปื้อนกับผลผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวอินทรีย์ รวมถึงภาชนะบรรจุผลผลิต โดยกระบวนการผลิตทั้งหมด จะต้องได้รับการตรวจสอบรับรองจากหน่วยงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

Poapongsakorn et al. (2013) ได้ศึกษาอุปสงค์การบริโภคข้าวไทยพบว่า รูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการบริโภคอาหารหมวดข้าวและแป้งทรงตัว ในขณะที่บริโภคอาหารหมวดน้ำตาลและของหวานหมวดนม เนย และไข่ และบริโภคอาหารนอกบ้านเพิ่มขึ้น โดยปริมาณการบริโภคข้าวต่อหัวโดยรวมลดลงจาก 101 กิโลกรัมต่อคนต่อปี เหลือ 90 กิโลกรัมต่อปี ในปี 2554 อย่างไรก็ดี แม้ว่าครัวเรือนจะมีแนวโน้มบริโภคข้าวสารในบ้านลดลง แต่การบริโภคข้าวสารดังกล่าว ไม่รวมการบริโภคอาหารสำเร็จรูปและอาหารนอกบ้านที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่นครัวเรือนในเขตเมือง/กทม. จะมีการบริโภคข้าวสารน้อยกว่าในเขตชนบท/ภูมิภาคอื่น แต่ครัวเรือนเขตเมือง/กทม.จะมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายการบริโภคข้าวผัดและข้าวแกงมากกว่าภูมิภาคอื่น

Athipanyakul (2013) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) ได้ศึกษาการจัดการการผลิต และการตลาดข้าวไร้อย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

เกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นปลูกข้าวไร่ในพื้นที่เดียวกันกับที่ปลูกอ้อย ผลการศึกษา ด้านตลาด พบว่า ผลิตภัณฑ์ของชาวไร่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเลย ประกอบด้วย ข้าวเปลือก เมล็ดพันธุ์ และการนำไปแปรรูปเป็นข้าวแฉก ราคาขายแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ การขายในรูปเมล็ดพันธุ์รายได้ดีกว่าการขายในรูปข้าวเปลือก ส่วนแผนกลยุทธ์เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพของผลผลิต กลยุทธ์การสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์การรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่วนจังหวัดเลย มี 5 กลยุทธ์ โดยสองข้อแรก เหมือนกับจังหวัดขอนแก่น ส่วนอีกสามข้อ ได้แก่ กลยุทธ์การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์โครงการรักษาสภาพ และกลยุทธ์การตลาด

Chaowagul et al. (2011) ได้ศึกษาการทบทวนโครงสร้างตลาดข้าวของ ประเทศไทยที่อธิบายลักษณะการแข่งขันของผู้ประกอบการข้าว โดยอาศัยการจำลอง โครงสร้างตลาด พฤติกรรมตลาด และผลการดำเนินงานของตลาด มีการตรวจสอบ อำนาจในการขึ้นข้าวของตลาดผู้ส่งออก และผู้ประกอบการโรงสี ด้วยค่าสัดส่วน การกระจุกตัวและการส่งผ่านราคาจากราคาส่งออกไปสู่ราคาขายและราคาข้าวเปลือก เกษตรกร ได้รับการศึกษาดังกล่าวได้ทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงศักยภาพการแข่งขันส่งออกข้าวของประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (Constant Market Share: CMS Model) และศึกษาประสิทธิภาพด้านราคาของตลาด ข้าวขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า การแข่งขันในตลาดโลกมีการแข่งขันเพิ่มขึ้น ระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม พิจารณาได้จาก ความแตกต่างราคาส่งออกของทั้ง 2 ประเทศ ที่เริ่มเข้าใกล้กันในข้าวคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน การเคลื่อนไหวขึ้นลงของส่วนแบ่งการตลาดของไทยและค่าดัชนีราคาส่งออก ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกับราคาเฉลี่ยของแต่ละปี และพบว่า ระบบเศรษฐกิจข้าวไทย ต้องพึ่งพิงการค้าข้าวในตลาดโลกเพิ่มขึ้น สะท้อนจากปริมาณของข้าวส่งออก

Kong-rithi and Patcharat (2013) กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันคลังสมองของชาติ) ได้ศึกษาพลวัตเศรษฐกิจข้าวในภาคใต้ของประเทศไทย ผลการศึกษา สามารถกำหนดเป็นประเด็นและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจข้าวอย่างยั่งยืนได้ว่า ด้านการผลิต ด้านการตลาด เกษตรกรต้องปรับปรุง คุณภาพการผลิตให้ดีขึ้นเพื่อลดเงื่อนไขต้นทุนของโรงสีโดยรวมตัวกันสร้างลานตาก เพื่อให้ข้าวแห้งก่อนขาย หรือรวมตัวตั้งกลุ่มดำเนินการผลิตพันธุ์ข้าวเฉพาะถิ่น

ที่มีคุณภาพสูงเช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวหอมนิล ข้าวหอมดอกพยอม ข้าวหอมไชยา เป็นต้น แล้วสร้างแบรนด์ของกลุ่ม เป็นต้น

Wattanuchariyaetal. (2011) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ศึกษาการศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในประเภทข้าวขาวให้แก่เวียดนาม แต่ประเภทอื่นไทยยังคงรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้ ส่วนผลกระทบต่อรายได้ เช่น การใช้ปัจจัยการผลิต การใช้ที่ดินเป็นต้น พบว่าหลังการปรับลดภาษีศุลกากรข้าวสารให้เป็นร้อยละศูนย์ จะส่งผลให้ไทยได้รับประโยชน์มากขึ้น ทั้งในการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การส่งออกและรายได้ของชาวนา เป็นต้น

Mahathanaseth (2013) ได้ศึกษาโครงการวัดระดับการแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวของไทย ผลการศึกษา พบว่ากรณีข้าวส่งออกรวมทุกชนิด ประเทศไทยไม่มีอำนาจเหนือตลาดในการกำหนดราคาส่งออกในตลาดทั้ง 4 แหล่ง เพราะไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันอย่างรุนแรง จากการส่งออกของเวียดนามและอินเดีย เมื่อมีการแยกประเภทส่งออก พบว่า ประเทศไทยไม่มีอำนาจเหนือตลาดในการส่งออกข้าวหอมมะลิ แต่ผลการศึกษาพบว่าไทยยังคงมีอำนาจเหนือตลาดการส่งออกข้าวเหนียวไปจีนและอินโดนีเซีย แต่กรณีข้าวหนึ่ง พบว่าประเทศไทยมีอำนาจเหนือตลาดส่งออกอย่างมีนัยสำคัญไปยังแอฟริกาใต้

Pansuk (2012) ได้ศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด สุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยวผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และพบว่าสถานที่ท่องเที่ยว ในทั้งสองจังหวัดมีความน่าสนใจอยู่ในระดับมาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความน่าสนใจในชายหาด/เกาะ/ธรรมชาติชายทะเลมากที่สุด ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความน่าสนใจในสถานที่ทางประวัติศาสตร์มากที่สุด 2. วัตกรรมการสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราชในอนาคต ผลการศึกษา พบว่า สื่อข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ชักนำให้มาท่องเที่ยวในระดับมาก ประกอบด้วย Website, Search engine, E-mail Blog/space, Webboard, Chat room, Wikipidia และสื่อที่ชักนำ

ให้มาท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ได้แก่ Youtube

Seenuankaew (2014) ได้ศึกษารูปแบบพฤติกรรมสารสนเทศของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า 1.บริบทที่กระตุ้นให้เกษตรกรมีพฤติกรรมสารสนเทศ ประกอบด้วย ราคาผลผลิตตกต่ำการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ข้อจำกัดในการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร และความผันผวนของราคาพืชผลทางการเกษตร บริบทดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรมีพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ พฤติกรรมเชิงรุก และพฤติกรรมเชิงรับ 2. ความต้องการสารสนเทศ พบว่าเกษตรกรต้องการสารสนเทศ การได้รับสารสนเทศ/การแสวงหาสารสนเทศ พบว่าองค์กรภาครัฐเป็นตัวกำกับหรือขับเคลื่อนการให้สารสนเทศด้านการเกษตรแก่เกษตรกร ทั้งนี้ได้รับสารสนเทศหรือการแสวงหาสารสนเทศส่วนใหญ่จึงเป็นการได้รับจากองค์กรภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเกษตรระดับอำเภอ ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง สถานีพัฒนาที่ดินระดับอำเภอ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน และจากแหล่งบุคคลได้แก่ ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน เกษตรดีเด่น ญาติพี่น้อง กลุ่มสมาชิก เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยแบบผสม (mixed method design) ระหว่างการวิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) คือ กลุ่มตัวอย่างเป็นปราชญ์เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 13 คน และการวิจัยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ ดังนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการท่องเที่ยว และการสื่อสารหรือองค์การการท่องเที่ยว และการสื่อสารจากภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศไทย รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คน

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย ภูมิปัญญาพันธุ์ข้าว, ภูมิปัญญาการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้, ภูมิปัญญาโรคและศัตรูข้าว, ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าวและภูมิปัญญาพิธีกรรม พบว่า ในภาพรวมภูมิปัญญาข้าวที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นแตกต่างจากอดีตค่อนข้างมาก ภูมิปัญญาดั้งเดิมได้เลือนหายไปและเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้ 1.) ภูมิปัญญาพันธุ์ข้าว ปัจจุบันเป็นการซื้อพันธุ์มาจากหน่วยราชการและเอกชนนิยมข้าวหอมมะลิสีกล่อ ข้าวหอมมะลิสีแดง ข้าวสังข์หยด ข้าวหอมปทุมธานี

พันธุ์เจียง พันธุ์ชัยนาท และใช้พันธุ์ข้าวจากที่ปลูกในปีที่ผ่านมาโดยการเก็บเมล็ดไว้ 2) ภูมิปัญญาการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ปัจจุบันใช้แรงงานคนน้อยมาก จะใช้เพียงในการหว่านและดำบางส่วน ส่วนใหญ่จะใช้รถและเครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวแทนการเก็บเกี่ยวด้วยแรงงานคน 3) ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้ ปัจจุบันจะใช้เครื่องจักรในการเพาะปลูกแทน โดยเครื่องใช้อุปกรณ์การเพาะปลูกแบบดั้งเดิม ใช้ในการประดับตกแต่งแทนหรือขาย 4) ภูมิปัญญาโรคและศัตรูข้าว ปัจจุบันนิยมใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง มาช่วยในการไล่ศัตรูพืช และมีบางส่วนใช้วิธีการปล่อยตามธรรมชาติ 5) ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าว ปัจจุบันจะเก็บไว้กินในลักษณะกระสอบแทน เรีนข้าวและเน้นการนำไปขายและ 6) ภูมิปัญญาพิธีกรรม ปัจจุบันพิธีกรรมสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก เช่น ไหว้แม่โพสพ นั้นลดความสำคัญลงเป็นอย่างมาก หรือไม่มีการกระทำพิธีกรรมเลย แต่อย่างไรก็ดี ก็มีความพยายามรักษาภูมิปัญญาเกี่ยวกับข้าวไว้ในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐร่วมกับภาคประชาชน

2. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ของการสื่อสารกระบวนทัศน์ช้าง 11 เชือก (Eleven Elephants Paradigm) ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต โดยใช้เทคนิคเดลฟายตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความสอดคล้องและมีความสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ความเป็นหนึ่งเดียว ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ 1) ความเป็นหนึ่งเดียวทางกายภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี ด้านภูมิปัญญาข้าวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนสมำเสมอและบุคคลทั่วไป 2) ความเป็นหนึ่งเดียวทางชีวภาพสื่อสาร เช่น อินเทอร์เน็ต มาช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมำเสมอและตรงกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 3) การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อมวลชน อย่างสมำเสมอและกว้างขวางด้านภูมิปัญญาข้าว โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องตรงกันว่า 1) จังหวัดควรส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวทางกายภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี ด้านภูมิปัญญาข้าวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนสมำเสมอและบุคคลทั่วไป 2) จังหวัดควรส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวทางชีวภาพสื่อสาร เช่น อินเทอร์เน็ต มาช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมำเสมอ และตรงกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3) จังหวัดส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ และกว้างขวางด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน 4) สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 5) สื่อทั้งทางตรง ประชาสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และชัดเจนแก่ผู้รับสารด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน

2) การสื่อสารสองทาง ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคตผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า สิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุดคือการสื่อสารแบบสองทางทั้งทางตรง และผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ในการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านมีผลต่อการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดมากกว่าการสื่อสารทางเดียว โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ

3) การสื่อสารเชิงบวก ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคตผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ ทุกฝ่ายมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และเคารพกันและกัน ในส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2) การนำเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ มาส่งเสริมการสื่อสารภูมิปัญญาชาวบ้านทางบวกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องตรงกันว่า 1) การสร้างภูมิปัญญาชาวบ้านควรสร้างความคิดทางบวกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ 2) ภูมิปัญญาชาวบ้านทุกฝ่ายมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจและเคารพกันและกันในการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การสื่อสารภูมิปัญญาชาวบ้านทางบวกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรนำเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ มาส่งเสริม 4) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนช่วยสร้างความคิดทางบวกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5) จังหวัดมีบุคลากรที่มีความคิดทางบวกในการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ อย่างครบวงจร 6) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนในจังหวัดมีคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7) ภูมิปัญญาชาวบ้าน สื่อมวลชนในจังหวัดรู้จักเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8) ภูมิปัญญาชาวบ้าน จังหวัดมีแนวทางในการให้ความรู้ในการช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อมวลชนในเชิงบวก และสร้างสรรค์ 9) ภูมิปัญญาชาวบ้านผู้รับสารควรแสดงพฤติกรรมที่สร้างสรรค์

ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามที่สื่อมวลชนเสนอภายใต้ความเป็นพื้นที่ของภาคใต้และประเทศไทย

4) สารเวลา ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมาก คือ 1) ความสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) สื่อมวลชนสร้างสรรค์นวัตกรรมและการนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ 3) มีกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ 4) สื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต 5) สื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมีช่วยในการบริหารจัดการ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน และ 7) นำทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีภายในจังหวัดมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสมอ โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องตรงกันว่า 1) ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดมีความสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนสร้างสรรค์นวัตกรรมและการนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ 3) ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดมีกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ 4) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิต 5) ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ให้เหมาะสม 6) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างการพัฒนาสุขภาพจิต ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7) ภูมิปัญญาชาวบ้านสื่อมวลชนใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่เหมาะสมในการบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม และ 8) ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดนำทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีภายในจังหวัดมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสมอ

5) หลักการเสนอข่าวใหม่ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมาก คือ 1) การเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกี่ยวข้อง รักในธรรมชาติและทรัพยากรในท้องถิ่นผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร

ต่าง ๆ 2) สื่อมวลชนส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรักในธรรมชาติและทรัพยากรในท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ 3) สามารถเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะใช้เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ 4) สื่อมวลชนมีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจและถูกต้อง 5) การเน้นใช้แนวทางการวิจัยเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) สื่อมวลชนใช้กระบวนการวิจัยก่อนนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7) การเลือกฤดูที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ก่อนหลังระหว่างปลูกข้าว 8) สื่อมวลชนเลือกเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9) สื่อมวลชนมีความซื่อสัตย์ในการนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ อย่างถูกต้องและแม่นยำ และ 10) สื่อมวลชนเคารพสิทธิของผู้รับสารในการนำเสนอผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ

6) บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ การทำหน้าที่เตือนภัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ

7) คำนึกถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ

- 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดคำนึงความรักพื้นที่ของคนในท้องถิ่น
- 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดคำนึงความปลอดภัยของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนลุ่มน้ำ
- 4) สื่อมวลชนนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดโดยยึดความรักพื้นที่ของคนในท้องถิ่น
- 5) สื่อมวลชนนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดโดยยึดความเป็นอยู่ในบริบทของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำ และ 6) สื่อมวลชนนำเสนอการพัฒนากการท่องเที่ยว เชิงนิเวศจังหวัดโดยยึดประโยชน์ของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำ

8) ใช้การสื่อสารองค์กรเชิงบูรณาการในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ

- 1) การสร้างเครือข่ายทั้งด้านองค์กรและสื่อมวลชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศและเข้าถึงได้ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ และ 2) การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและสื่อสารข้อมูลข่าวสาร จากจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง

9) คำนึกถึงการตลาดในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมาก คือ 1) การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการให้ความรู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน 2) การนำเสนอราคาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน 3) การนำเสนอทำเลท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน 4) เสนอการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการตลาดแบบมีกลยุทธ์รองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน 5) การทำประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน 6) บุคคลผู้ผลิตผู้ขายผู้โฆษณามีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจน ภายใต้ภาคีความร่วมมือ 7) การนำเสนอฤดูกาลในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจนและเหมาะสม 8) การนำเสนอปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น ความน่าเชื่อถือ ด้านภัยพิบัติ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน

10) สื่อมวลชนมีกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับการค้าเสรีหรืออาเซียนแบบองค์รวม 10) การนำกลยุทธ์เชิงการเมืองที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อต่างๆ ชัดเจน โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องตรงกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดและภูมิปัญญาชาวสื่อมวลชน ควรดำเนินการตามสิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าต้องการให้เกิดทุกข้อ

11) คำนึกถึงประเภทของผู้รับสารในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดมากที่สุด คือ 1) คำนึกถึงลักษณะนิสัย ทัศนคติ ความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) มีแนวทางในการสร้างจิตสำนึกและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน และ 3) สื่อมวลชนสามารถเลือกสื่อ และวิธีการที่เหมาะสมในการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อภิปรายผลการวิจัย

ข้าว ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยในทุกมิติตั้งแต่ระดับมหภาค เช่น เศรษฐกิจ การส่งออก จนถึงระดับจุลภาค เช่น เพื่อการบริโภค วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับข้าว ข้าวจึงเป็นสิ่งที่ต้องการและเป็นพื้นเพองสำคัญในการดำเนินชีวิตของประเทศไทย จากการศึกษาของ Poapongsakornetal. (2013) ศึกษาอุปสงค์การบริโภคข้าวไทยของครัวเรือนไทยใน 15 ปีข้างหน้า พบว่ารูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการบริโภคอาหารหมวดข้าวและแป้งทรงตัว มีบริโภคอาหารหมวดน้ำตาลและของหวาน หมวด นม เนย และไข่ และบริโภคอาหารนอกบ้านเพิ่มขึ้น แต่การบริโภคข้าวสารดังกล่าวไม่รวมการบริโภคอาหารสำเร็จรูปและอาหารนอกบ้านที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะโครงสร้างตลาดข้าวของประเทศไทยเองก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน จากการศึกษาของ Chaowaguletal. (2011) และ Wattanutchariyaetal. (2011) พบว่า การแข่งขันในตลาดโลกมีการแข่งขันเพิ่มขึ้นระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดอาเซียนในประเภทข้าวขาวให้แก่เวียดนาม แต่ประเภทอื่นไทยยังคงรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้ และ ระบบเศรษฐกิจข้าวไทยต้องพึ่งพิงการค้าข้าวในตลาดโลกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Mahathanaseth (2013) ศึกษาโครงการวัดระดับการแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวของไทย พบว่ากรณีข้าวส่งออกรวมทุกชนิด ประเทศไทยไม่มีอำนาจเหนือตลาดในการกำหนดราคาส่งออกมากเท่าเดิม และไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันอย่างรุนแรงจากการส่งออกของเวียดนามและอินเดีย ไทยไม่มีอำนาจเหนือตลาดในการส่งออกข้าวหอมมะลิ ซึ่งเป็นผลผลิตที่สำคัญของประเทศแต่ยังคงมีอำนาจเหนือตลาดการส่งออกข้าวเหนียวไปจีนและอินโดนีเซีย เหล่านี้แสดงให้เห็นสถานการณ์ของข้าวไทยที่ส่งผลกระทบต่อประเทศในระดับมหภาค แต่อย่างไรก็ดี ข้าวไทยหรือข้าวพื้นเมืองของไทยนั้น มีหลากหลายพันธุ์ ที่สามารถนำมาพัฒนาหรือสร้างมูลค่าเพิ่มได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือการแปรรูปข้าว การใช้ข้าวมาเป็นพัฒนาในด้านการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยก็มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับข้าวและภูมิปัญญาข้าว เช่น การศึกษาของ Boonman and Unphim (2006) ศึกษาโครงการความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบเกษตรอินทรีย์ ที่จะป็นอาชีพทางเลือกที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนสำหรับเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง: กรณีศึกษาจังหวัด

ยโสธร พบว่า การผลิตข้าวหอมมะลินิทรีย มีเงื่อนไขที่แตกต่างกันจากการผลิตข้าวหอมมะลิทั่วไป ด้วยเงื่อนไข เช่น ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ปราศจากสารเคมีสังเคราะห์ ในขบวนการผลิตทุกขั้นตอน ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารสังเคราะห์ใดๆ และในแปลงนามีระบบป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์ จากแหล่งอื่นเข้ามาในแปลงนามีการป้องกันการปนเปื้อนกับผลผลิตข้าวที่ไม่ใช่ข้าวอินทรีย์ รวมถึงภาชนะบรรจุผลผลิต หรือ Athipanyakul (2013) ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดข้าวไร่อย่างยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ผลิตภัณฑ์ของชาวไร่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเลย ประกอบด้วยข้าวเปลือก เมล็ดพันธุ์ และการนำไปแปรรูปเป็นข้าวแตน ราคาขายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ การขายในรูปแบบเมล็ดพันธุ์รายได้ดีกว่าการขายในรูปแบบข้าวเปลือก

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงว่าข้าวพื้นเมืองของไทยนั้นมีความแตกต่างและมีความเฉพาะตัวตามบริบทพื้นที่ รวมทั้งข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาก็เช่นเดียวกัน จากผลการศึกษาภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากและบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาข้าวนั้นกำลังเลือนหายไปจากพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากการดำเนินวิถีชีวิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาข้าวเดิม เช่น การใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน เช่นในรถดำนา การใช้เครื่องจักรแทนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่นในรถเกี่ยวข้าวแทนการใช้เคียว การละเลยพิธีกรรมที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาข้าว รวมทั้งการเปลี่ยนวัตถุประสงค์การทำนาเพื่อกินมาเป็นเพื่อขายและไม่ได้ใช้ประโยชน์จากข้าว เช่น ใช้ทำขนมเหมือนแต่เดิมมา

เหล่านี้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ ความเจริญทางเทคโนโลยี หรือความรักในภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นภาวะวิกฤต ซึ่งตามแนวความคิดเชิงองค์รวมและทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียว (Oneness Theory) วิกฤตคือภาวะหรือเวลา ก่อนหรือระหว่างการเกิดเหตุการณ์สถานการณ์หรือความเปลี่ยนแปลง (Change) ที่มีผลสำคัญ (Significant Effect) ต่อความเป็นหนึ่งเดียวของสสาร ชีวิต องค์กรหรือสังคม ซึ่งภาวะวิกฤตของภูมิปัญญาข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีผลต่อสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วย ทั้งนี้ ตามทฤษฎีสารเวลาของ Kaviya (2009) วิกฤตเวลาที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในปัจจุบัน คือ วิกฤตสังคม วิกฤตวัฒนธรรม และวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจ ที่จัดว่าเป็นวิกฤต

ความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเกี่ยวข้องกับ การทำมาหากินและการดำรงชีพของประชากร เนื่องจากเกิดความไม่สมดุล ของการได้มาและการแบ่งปันจัดสรรทรัพยากร (Acquisition Sharing and Allocation of Resources) และความไม่สมดุลของปัจจัยการผลิต (Factors of Production) ซึ่งได้แก่ ที่ดิน (Land) แรงงาน (Labor) ทุน (Capital) การประกอบการ (Entrpreneurship) และสารสนเทศ (Informantion) ความไม่สมดุลต่างๆ เหล่านี้หากบริหารจัดการ ให้อยู่ในภาวะใกล้เคียงยภาพ (Near-Equilibrium) ก็จะไม่ก่อให้เกิดวิกฤต และกลับเพิ่มพลังขับเคลื่อนหรือพลวัตทางเศรษฐกิจ(Economic Dynamics) แต่ถ้าปล่อยให้อยู่ในภาวะขาดดุลยภาพ (Disequilibrium) ก็อาจนำไปสู่ภาวะถดถอย (Recession) และภาวะตกต่ำ (Depression) เช่นเดียวกันกับภาวะวิกฤตภูมิปัญญา ชาวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เป็นผลจากความไม่สมดุลต่าง ๆ เช่น การขาดที่ทำกิน ขาดแรงงานหนุ่มสาว มีทุนในการทำที่ไม่เพียงพอ เป้าหมาย การประกอบการเพื่อการขายมากกว่า เพื่อทำกินหรือความเจริญทางเทคโนโลยี ทางการผลิต เหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผล ต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญา ชาวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สอดคล้องกับ Seenuankaew (2014) ที่ศึกษารูปแบบพฤติกรรมสารสนเทศของเกษตรกร พบว่า บริบทที่กระตุ้นให้เกษตรกร มีพฤติกรรมสารสนเทศ ประกอบด้วยราคาผลผลิตตกต่ำการถูกเอาเปรียบจาก พ่อค้าคนกลาง การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ข้อจำกัด ในการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร และความผันผวนของราคาพืชผลทางการเกษตร บริบทดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรมีพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ พฤติกรรมเชิงรุก และพฤติกรรมเชิงรับ

จากภาวะวิกฤตเหล่านี้ ส่งต่อให้เกษตรกรมีการปรับตัวมากขึ้นแม้จะละเลย ภูมิปัญญาเดิมไปบ้างหากแต่ในการปรับตัวก็มีการสร้างภูมิปัญญาใหม่ๆ บางประการ เพื่อให้สามารถดำรงวิถีชีวิตชาวนาต่อไปได้ ซึ่งจากการศึกษาของ Cheeppasop (2010) ศึกษาการวิเคราะห์ปริมาณอะไมเลสในข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่ข้าวพื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีจำนวนมาก ถึง 63 ชนิด ซึ่งข้าวแต่ละชนิดมีองค์ประกอบต่างๆ แตกต่างกัน เช่น ข้าวแมงดาelay จะมีปริมาณไขมันสูงสุด 3.51 % ขณะที่ข้าวเกาะหมามีค่าต่ำสุด 1.17 % ปริมาณโปรตีน มีค่าแตกต่างกันจาก 9.06 % ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวส่งผลชัดเจนต่อภูมิปัญญาข้าว เป็นอันมาก โดยเฉพาะการรักษาพันธุ์ข้าว ในปัจจุบันภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวแตกต่าง

จากอดีตมากที่สุด เก็บพันธุ์ข้าวมาจากปีที่แล้วและนำมาใช้ในปีต่อไปโดยการนำมาตากแดดใส่กระสอบ ภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยการทำนาเอง ทำนาปีต่อไป การเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยการนำมาตากแดด 2 แดด ก็สามารถที่จะเก็บไว้ได้ทั้งปีไม่พึ่งยาเคมี และการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคือทำนาปีละสองครั้งและใช้ระบบน้ำฝนการทำนา การเก็บรักษาไว้ในใต้ถุนบ้านที่ไม่ใช่เรือนข้าว และภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องใช้จะเป็นลักษณะตากแห้งบ้าน หรือไม่ก็นำมาประดับบ้าน นอกจากนี้ยังมีการใช้สายพันธุ์ข้าวที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการทำผลผลิตไปพัฒนาทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ข้าวหอมมะลิสีกลอง ข้าวหอมมะลิสีแดง ข้าวสังข์หยด ข้าวหอมปทุมธานี พันธุ์เจียง พันธุ์ชัยนาท สอดคล้องกับ Pakdeechanuan (2002) ที่ศึกษาผลของวิธีการเก็บรักษาต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวสังข์หยด พบว่า เกษตรกรนิยมปลูกข้าวสังข์หยดเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะปัจจุบันราคาขายของเมล็ดพันธุ์ข้าวสังข์หยดสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองอื่นๆ และทางราชการก็ส่งเสริมให้เพิ่มมูลค่าข้าวสังข์หยดโดยการแปรรูปเพิ่มมากขึ้นและได้มีการนำข้าวสายพันธุ์ใหม่ๆ ดังกล่าวมาพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ต่อไป ดังการศึกษาของ Chobbun (2012) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกลองและแป้งข้าวกลองสังข์หยดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกลองและแป้งข้าวกลองสังข์หยดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยศึกษาการยืดอายุการเก็บผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกลองงอก องค์ประกอบทางเคมีกายภาพ ชีวภาพของแป้งข้าวกลองสังข์หยด และยีสและรา และสามารถยืดอายุแป้งข้าวกลองสังข์หยด โดยการเก็บในถุงพลาสติกทึบแสง ในภาวะเป็นสุญญากาศและไม่เป็นสุญญากาศได้นานกว่า 180 วัน การใช้แป้งข้าวกลองสังข์หยดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมจีนและขนมครก พบว่าสูตรขนมจีนที่มีส่วนผสมของแป้งข้าวกลองสังข์หยด แป้งข้าวเจ้า และแป้งมันสูตรขนมครกที่มีส่วนผสมของแป้งข้าวกลองสังข์หยด เป็นที่ยอมรับของผู้ทดสอบชิมมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของชาวนา

อย่างไรก็ดี ได้มีความพยายามรักษาภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้ดำรงอยู่โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของจังหวัดมีการจัดทำแบบครบวงจร โดยใช้ข้าวพันธุ์ดั้งเดิมในการผลิตทั้งหมดและเป็นการส่งเสริมของทางราชการด้วย มีบ้านสาธิตของข้าว มีการดำเนินเอง เก็บเกี่ยวใช้ภูมิปัญญาการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ แบบเดิมอยู่มากแต่ได้รับโอกาสหลายหน่วยงานมีการใช้โรงสีข้าว แม้แต่เก็บข้าวเป็นต้น ด้านภูมิปัญญาโรค

และศัตรูข้าวใช้สูตรหมักกระบับเติมอากาศ ของกรมวิชาการเกษตรเป็นภูมิปัญญาข้าวที่หลายหน่วยงานสนับสนุน นอกจากนี้ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ข้าว ใช้ข้าวเพื่อการทำขนมครก การทำขนมจาก ผงขงข้าวฟอกขาว ส่วนด้านภูมิปัญญาพิธีกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังคงพยายามรักษา เช่น การตักบาตรข้าวใหม่, การไหว้แม่โพสพ, การไหว้เจ้าที่, การหาหม่อการทำพิธี ทั้งนี้มีองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนมาดูแลเพื่อเป็นการรักษาภูมิปัญญาที่ดีที่สุดไว้ ซึ่งนอกจากนั้นยังเป็นการสร้างแหล่งท่องเที่ยวแหล่งเชิงนิเวศแหล่งใหม่ เกี่ยวกับภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้กว้างขวางมากขึ้นด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศหรือเชิงอนุรักษ์ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น Boonnarat (2006) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบัน

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคตเกี่ยวกับภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นั้น จากแนวคิดของ Suansri (2006) ที่กล่าวไว้ว่าแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดการที่พยายามลดผลกระทบให้เหลือน้อยที่สุด นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและได้รับผลประโยชน์ด้วย โดยต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมกับชุมชน ด้านการตลาดและธุรกิจการท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวด้วย สอดคล้องกับ Limchoowong, S. and Boonnak, C. (2012) ที่ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพโดยกลไกการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมและแก้ไขปัญหารัฐกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนได้เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือองค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการองค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อก่อให้เกิด

ผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นซึ่งเริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จะเห็นได้ว่าการรักษาและดำรงอยู่ ซึ่งภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นมีความพยายามจากหลายฝ่ายทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ฯลฯ ซึ่งองค์กรที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ที่จะช่วยรักษาและดำรงอยู่ซึ่งภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ คือ สื่อสารมวลชน ซึ่งวิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาพันธุ์ข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เช่น วิกฤตวัฒนธรรม อาจป้องกันและแก้ไขด้วยการพัฒนาระบบการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม วิกฤตอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อาจป้องกันและแก้ไขได้ด้วยการศึกษา การสื่อสารสังคมออนไลน์ การศึกษานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศาสตร์ และหลักการท่องเที่ยวแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากผลการศึกษาความเป็นไปได้ของการสื่อสารกระบวนทัศน์ช้าง 11 เชือก (Eleven Elephants Paradigm) ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต ที่สำคัญและมีความจำเป็น คือ

1) ชุมชนหรือคนในพื้นที่ต้องมีความเป็นหนึ่ง กล่าวคือ ชุมชนต้องเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาข้าว ในฐานะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต โดยอาศัยสื่อทั้งทางตรงประชาสัมพันธ์ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆที่ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและชัดเจนแก่ผู้รับสารด้านภูมิปัญญา หรืออาจกล่าวได้ว่า ต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับภูมิปัญญาข้าวเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ชัดเจนขึ้น โดยใช้การสื่อสาร 2 ทางในเชิงบวก กล่าวคือ ทุกฝ่ายมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และเคารพกันและกัน ในส่งเสริมภูมิปัญญาข้าวกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ ต้องรู้จักนำเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆที่เหมาะสมมาส่งเสริมการสื่อสารภูมิปัญญาข้าวทางบวกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ รวมทั้งทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีภายในจังหวัด ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวกับภูมิปัญญาข้าว โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดคำนึงความรักพื้นที่ ความปลอดภัยของคนในท้องถิ่น คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนลุ่มน้ำ ยึดความเป็นอยู่ในบริบทของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำ ยึดประโยชน์ของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำ เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ หากคนในพื้นที่ขาดความเป็นหนึ่งเดียวกันหรือความ

เป็นเอกภาพย่อมเป็นอุปสรรคในการพัฒนา การมีความเป็นเอกภาพ จะสร้างความร่วมมือร่วมใจและการมีเป้าหมายเดียว เมื่อคนในพื้นที่มีเป้าหมายร่วมกัน จะเป็นตัวขับเคลื่อนสิ่งต่างๆ ให้สะดวกขึ้น เช่น การจดสิทธิบัตรเกี่ยว ภูมิปัญญาต่างๆ การสร้างความสำคัญของชาวนาสู่ประชาคมโลก

2) สื่อมวลชน สื่อมวลชนนำเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัด ที่แสดงความก้าวหน้าของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำ ต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมและการนำเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจและถูกต้อง เช่น อินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นสื่อที่แพร่หลาย ง่าย ลงทุนน้อย โดยการเน้นใช้แนวทางการวิจัยเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสื่อมวลชนใช้กระบวนการวิจัยก่อนนำเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งผลต่อการพัฒนา เช่น การเลือกฤดูที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเคารพสิทธิของผู้รับสาร มีการตรวจสอบติดตามข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นำเสนอข้อมูลความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความเป็นจริงและครบถ้วน รับฟังความคิดเห็นของผู้รับสารเสมอ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ สอดคล้องกับ Pansuk (2012) การศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า นวัตกรรมสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยว ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราชในอนาคต ผลการศึกษา พบว่า สื่อข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ชักนำให้มาท่องเที่ยวในระดับมาก ประกอบด้วย Website, Search engine, E-mail, Blog/space, Webboard, Chat room, Wikipidia และสื่อที่ชักนำให้มาท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ได้แก่ Youtube

3) ใช้การสื่อสารองค์กรเชิงบูรณาการ การสร้างเครือข่ายทั้งด้านองค์กรและสื่อมวลชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเข้าถึงได้ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ และ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอและสื่อสารข้อมูลข่าวสารจากจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสมอ และมีสื่อและหน่วยงานเฉพาะที่นำเสนอข้อมูล ในการพัฒนาลุ่มน้ำและเข้าถึงได้ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอและสื่อสารข้อมูลข่าวสารจากจังหวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ

Kong-rithi and Patcharat (2013) กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันคลังสมองของชาติ) พลวัตเศรษฐกิจข้าวในภาคใต้ของประเทศไทย พบว่าด้านการตลาด เกษตรกรต้องปรับปรุงคุณภาพการผลิตให้ดีขึ้นเพื่อลดเงื่อนไขอัตราค่าของโรงสีโดยรวมตัวกันสร้างลานตาก เพื่อให้ข้าวแห้งก่อนขาย หรือรวมตัวตั้งกลุ่มดำเนินการผลิตพันธุ์ข้าวเฉพาะถิ่นที่มีคุณภาพสูงเช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวหอมนิล ข้าวหอมดอกพยอม ข้าวหอมไชยา เป็นต้น แล้วสร้างแบรนด์ของกลุ่ม

4) คำนี้ถึงการตลาด การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการให้ความรู้ ประกอบกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน ทำประชาติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน นำเสนอฤดูกาลในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน และเหมาะสม การนำเสนอปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น ความน่าเชื่อถือ ด้านภัยพิบัติ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ชัดเจน สื่อมวลชนมีกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับการค้าเสรี หรืออาเซียนแบบองค์ สอดคล้องกับ Butsopha (2004) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก พบว่า ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมีปัจจัยภายในของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับการบริการในด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และโปรแกรมการท่องเที่ยว ที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมในเรื่องราคา และสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงประเภทของผู้รับสาร ได้แก่ ลักษณะนิสัย ทัศนคติ ความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาชีพ วัฒนธรรม รายได้อายุ ภูมิสำเนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม ความสำเร็จที่เป็นที่ยอมรับที่เป็นปัจจัยสำคัญ ในการเลือกวิธีการนำเสนอข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวของสื่อมวลชน

โดยสรุปจากภูมิปัญญาข้าวพื้นเมือง ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่กำลังเลือนหายไป และถูกทดแทนด้วยความเจริญของประเทศในบริบทต่างๆ โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยีนั้น เป็นการท้าทายอำนาจการสื่อสารใหม่และอำนาจชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การนำการสื่อสารกระบวนทัศน์ข้าง 11 เชือก

(Eleven Elephants Paradigm) มาใช้ในการอธิบายส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้น เป็นแนวทางในการสร้างยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำมาการสร้างยุทธศาสตร์ข้าว ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผ่านการสื่อสาร สู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

นวัตกรรมใหม่การสื่อสารกระบวนทัศน์ช้าง 11 เชือก (Eleven Elephants Paradigm) ประยุกต์กับการสื่อสารใหม่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายสู่สากลคงความเป็นไทย ในเชิงองค์รวมอันประกอบด้วย หลักฟิสิกส์ ชีววิทยา และนิเทศศาสตร์ ซึ่งเสนอว่า มนุษย์ในโลกมีสายพันธุ์เดียวสากล (one species) สังคมเดียวสากล (one society) วัฒนธรรมเดียวสากล (one culture) ภาษาเดียวสากล (one language) และศาสนาเดียวสากล (one religion)

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัย ในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในการประสานงานและขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.ชูตา แก้วละเอียด ดร.เอกญา แววกักดี ดร.พชรวัฒน์ เส้นทอง ดร.อัญชสา สีนวลแก้ว ดร.มুমตาส มีระมาน ดร.ธวัชชัย ศรีพรงาม ผศ.ดร.จำริญ กังคะศรี ผศ.ดร.อรอนงค์ สวัสดิบุรี และอาจารย์ อิบรอฮิม ยี่สุนทร ในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, ปราชญ์เกษตรกรลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ได้ให้ความร่วมมือในการประสานงาน การดำเนินตามระเบียบวิธีวิจัย คุณค่าและประโยชน์ทั้งหลายอันพึงมีจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่รองศาสตราจารย์สมควร กวียะ ผู้ส่งกลับอาจารย์ผู้เป็นที่รักยิ่งตลอดกาล

References

- Athipanyakul, T. (2013). **Sustainable management of upland rice production and marketing in upper Northeastern Thailand** (การจัดการการผลิตและการตลาดข้าวไร่อย่างยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย)
- Boonman, C. and Unphim, U. (2006). **Possibility of Hom Mali Rice Production in Organic Farming Systems** (โครงการความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวหอมมะลิในระบบเกษตรอินทรีย์). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Boonnarat, P. (2006). **Tourists Satisfaction towards Eco-Tourism Business in Samut Songkhram Province** (ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัด สมุทรสงคราม). Independent Study, Master of Business Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand.
- Butsopha, T. (2004). **Sustainable Community-Based Ecotourism Management: A Case Study of Thadan Homestay, Nakhonnayok Province** (การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาทำดำนโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก). Thesis, Master of Science, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand.
- Chaowagul, M. et al. (2011). **The Study of Market Structure of Rice in Thailand** (ศึกษาการทบทวนโครงสร้างตลาดข้าวของประเทศไทย). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Cheepasop, C. (2010). **Analytical of Amylose Content in Local Rice Variety with in the Songkhla Lake Watershed Area** (การวิเคราะห์ปริมาณอะไมเลสในข้าวพันธุ์พื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา). Bangkok: National Research Council of Thailand.

- Chobbun, S. (2012). **Development of water and flour's brown rice and Sangyod rice of community enterprise Kaeo District, Phatthalung.** (การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำข้าวกล้อง และแป้งข้าวกล้องสังข์หยดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง). Songkhla: Insitute of Research and Development, Songkhla Rajabhat University.
- Kaviya, S. (2009). **Crisis and Anti-Crisis Lecture at the conference of Moral and Political Bureau members in Royal Institute** (วิกฤต – ปฏิวัติวิกฤตบรรยายในที่ประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก สำนักธรรมศาสตร์และการเมืองราชบัณฑิตยสถาน). 20 May, 2009.
- Kong-rithi, W. and Patcharat, S. (2013). **Dynamics of Rice Economic in Southern Thailand** (พลวัตเศรษฐกิจข้าวในภาคใต้ของประเทศไทย). Bangkok: Thailand Research Fund and Knowledge Network Institute of Thailand.
- Limchoowong, S. and Boonnak, C. (2012). **Biodiversity-based Economy Development by Tourism Management Mechanism on Project of Business Promotion and Problem Solving.** (การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ โดยกลไกการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน). Research Journal Phranakhon Rajabhat: Social Sciences and Humanity, 7(2): 1-8.
- Mahathanaseth, I. (2013). **The Degree of Competition in Thai Rice Export Market** (โครงการวัดระดับการแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวของไทย). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Pakdeechanuan, P. (2002). **Effect of Storage Methods on Quality of Sang Yod Rice Seed** (ผลของวิธีการเก็บรักษาต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวสังข์หยด). Songkhla: Insitute of Research and Development, Songkhla Rajabhat University.

- Pansuk, A. (2012). **A Comparative Study of the Tourism Industry Development of Suratthani And Nakhonsrithammart Provinces in View to Develop the Innovative Communications to Promote Tourism** (การศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยว). Doctorial Thesis, Innovative Communications Program, Krirk University, Bangkok, Thailand.
- Poapongsakorn, N. et al. (2013). **Rice demand in Thailand** (อุปสงค์การบริโภคข้าวไทย). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Seenuankaew, U. (2014). **Information Behavior Model of Farmers** (รูปแบบพฤติกรรมสารสนเทศของเกษตรกร). Doctoral Thesis, Information Studies Program, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand.
- Suansri, P. (2006). **Recreation and Nature Tourism Management** (การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ) (2nd ed). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Wattanutchariya, S. et al. (2011). **The Study for Survival of Thai Rice in the ASEAN Economic Community** (การศึกษาความอยู่รอดของข้าวไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน). Bangkok: Thailand Research Fund.

